

Tampereen kaupunki

Liito-oravaselvitys 2023 asemakaava nro 8804 Peltolammin koulu

Raportti 17.8.2023

Sisällysluettelo

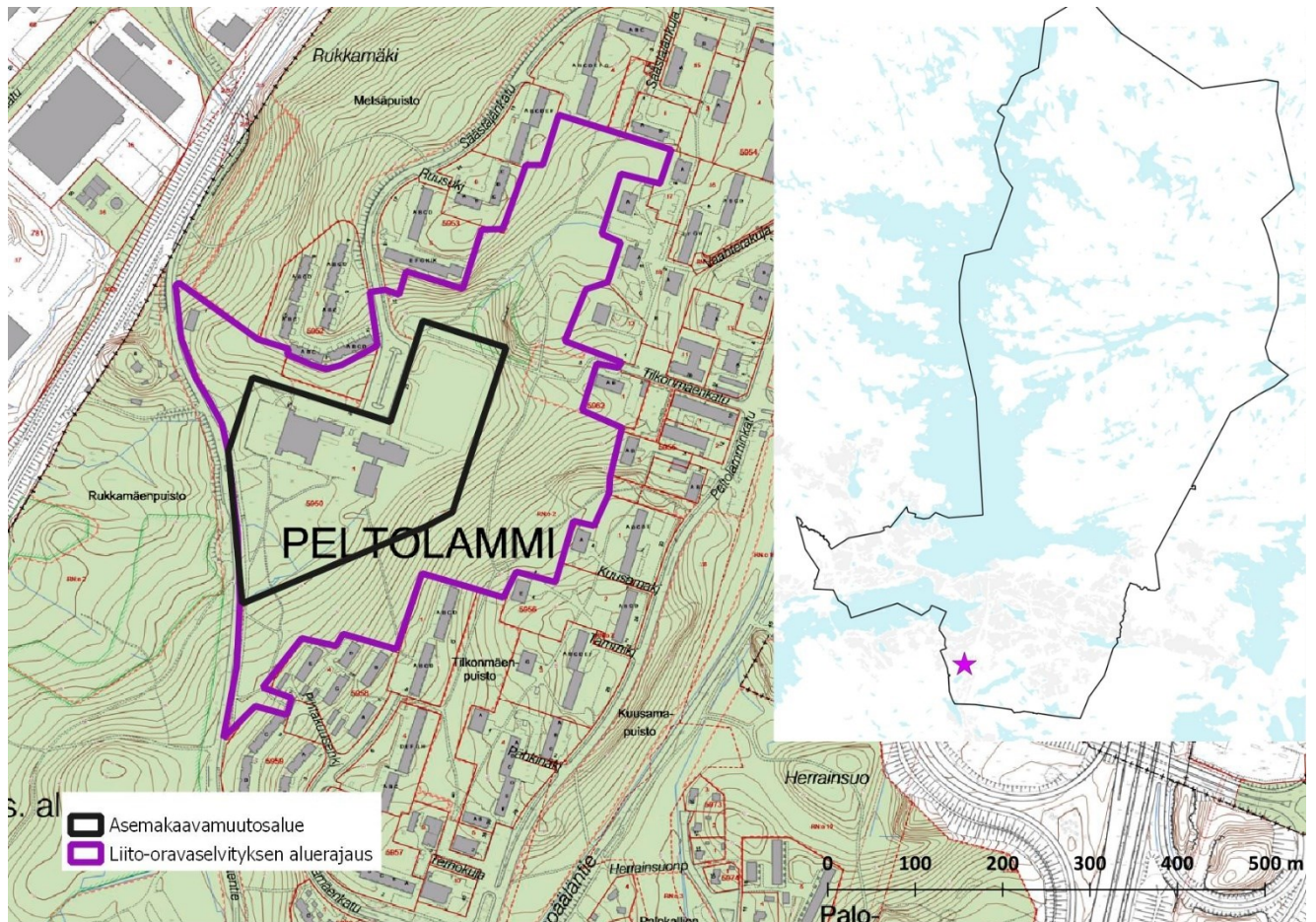
1. Johdanto ja suunnittelualue	3
2. Lähtötiedot ja menetelmät	4
3. Tulokset	5
4. Johtopäätökset ja suunnittelusuositukset	7
Lähteet	9
Liite 1. Kartta liito-oravaselvityksen tuloksista	

1. Johdanto ja suunnittelualue

Peltolammin koulun asemakaavan nro 8804 yhteydessä alueelta laadittiin ensimmäisen kerran liito-oravaselvitys vuonna 2021 (Liito-oravaselvitys asemakaava nro 8804 Peltolammin koulu 2021). Vuonna 2022 alueella käytiin tekemässä papanakartoitusta ja vuonna 2023 laadittiin jälleen tarkempi liito-oravaselvitys. Selvitysalueena toimi asemakaavamuutoksen mukaisen suunnittelualueen lisäksi Tilkonmäenpuisto ja Metsäpuiston eteläiset osat. Selvitysalue on laajuudeltaan n. 17,2 hehtaaria ja se sijaitsee Peltolammin kaupunginosassa noin 5 kilometriä kaupungin keskustasta etelään. Selvitysalue rajautuu lounaassa Rukkamäentien katualueeseen ja muilta osiltaan asumisen korttelialueisiin.

Peltolammin koulu siirretään Peltolammin hyvinvointikeskuksen yhteyteen, jolloin nykyinen koulun tontti vapautuu täydennysrakentamiseen. Alueelle on tavoitteena rakentaa monipuolista asutorakentamista, joka sijoittuisi luontevasti nykyisen asutuksen lomaan kunnioittaen alueen virkistys-, luonto- ja kulttuuriympäristöarvoja. (Asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma 2022)

Selvitys on laadittu viranomaisohjeistuksen mukaisesti ja selvityksen on laatinut erikoissuunnittelija, FM maantieteilijä Saija Kouko Tampereen kaupungilta. Selvitysalueena toimii kaava-alue ja lisäksi Tilkonmäenpuisto ja eteläinen osa Metsäpuistoa. (Kuva 1.)

Kuva 1 Selvitysalue sijaitsee Tampereen kaupungin Peltolammin kaupunginosassa. Selvitysalueen rajaus on esitetty kartalla lilalla värillä.

2. Lähtötiedot ja menetelmät

Vuonna 2021 laaditun liito-oravaselvityksen yhteydessä on käyty laajemmin läpi selvitysalueelta ennen vuotta 2021 tehtyjä liito-oravahavaintoja sekä laadittuja raportteja.

Koulun itäpuoleisesta Tilkonmäenpuiston rinnemetsästä on tehty liito-oravahavaintoja vuosina 2006, 2011, 2013 ja 2016. Vuonna 2018 toteutetussa seurannassa tältä alueelta ei tehty havaintoja. Vuonna 2021 rinnemetsästä ei löytynyt merkkejä liito-oravasta. Alueen järeistä haavoista löytyi kuitenkin runsaasti liito-oravalle soveltuvia pesäkoloja ja alue todettiin erittäin potentiaaliseksi liito-oravan elinympäristöksi. Rukkamäen jalopuumetsiköstä koulun kentän pohjoispuolelta löytyi keväällä 2021 jonkin verran liito-oravan papanaa, mutta pesintää alueella ei todennäköisesti ollut. Muualta selvitysalueelta ei liito-oravahavaintoja keväällä 2021 tehty.

Tampereen kaupungin ympäristönsuojelu on kartoittanut liito-oravat Peltolammi-Pärrinkosken luonnonsuojelualueelta vuonna 2022. Alueelta ei tehty havaintoja lajista.

Laji.fi viranomaisportaali

Liito-oravan havaintotiedot tarkistettiin 22.6.2023 Laji.fi viranomaisportaalista. Selvitysalueelta ei yllä esiteltyjen vanhojen havaintojen lisäksi ole kirjattu muita havaintoja.

Selvitysalueella ja sen läheisyydessä kevään 2021 jälkeen laaditut liito-oravaselvitykset:

- Liito-oravaselvitys -Jalankulun ja pyöräilyn yhteyden parantaminen Rukkamäentiellä. Saija Kouko, Tampereen kaupunki 2022
- Peltolammi-Pärrinkosken luonnonsuojelualueen liito-oravaselvitys. Tampereen kaupunki, ympäristönsuojelu 2022. Selvityksen tulokset löytyvät laji.fi -portaalista.
- Liito-oravaselvitys asemakaava nro 8804 Peltolammin koulu. Saija Kouko, Tampereen kaupunki 2021

Alueelta ja sen läheisyydestä aiemmin laadittujen selvitysten lisäksi lähtöaineistona on käytetty:

- Tampereen karttapalvelu Oskari 2023: Liito-oravahavainnot, elinympäristöt ja kulkuyhteydet
- Luontonselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47 / 2021. Katariina Mäkelä ja Päivi Salo.
- Liito-orava-LIFE, Liito-oravan huomioiminen kaupunkisuunnittelussa. Hyvien käytäntöjen opas. Liito-orava LIFE (LIFE17/nat/FI/000469), Espoon, Jyväskylän ja Kuopion kaupungit 2021.
- Suomen lajien uhanalaisuus, Punainen kirja 2019. Hyvärinen, E., Juslén, A., Kempainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.)
- Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt (Nieminen & Ahola (toim.), Suomen ympäristö 1/2017)
- Hanski, Ilpo K. Liito-orava, Biologia ja käyttäytyminen. Metsäkustannus 2016.

Menetelmät

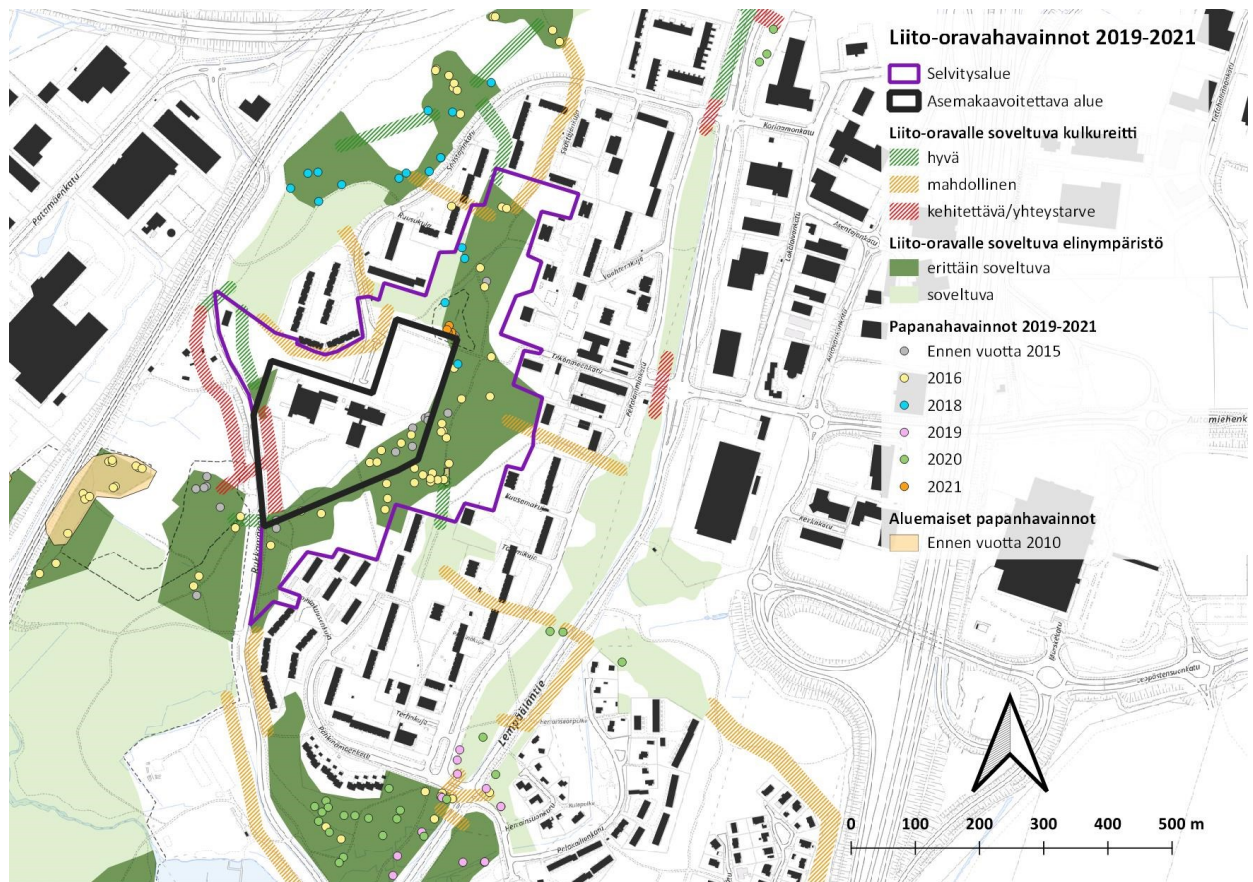
Vuonna 2022 selvitysalueella tehtiin liito-oravan papanakartoitus 21.4. Vuoden 2023 liito-oravaselvitys tehtiin alueelle 17.-18.4.2023. Selvitys toteutettiin ”Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt” (Nieminen & Ahola (toim.) 2017) mukaisesti papanakartoitusmenetelmää käyttäen. Liito-oravan esiintymistä kartoitettiin etsimällä liito-oravan papanoita puiden tyviltä sekä kirjattiin ylös lajille soveltuvat pesäpaikat (kolopesä, risupesä, pönttö). Samalla arvioitiin alueen soveltuvuutta liito-oravan elinympäristöksi sekä mahdollisten kulkuyhteyksien sijaintia.

Epävarmuustekijät

Molempien vuosien kartoitukset on tehty viranomaisohjeiden mukaisesti. Vuonna 2022 kevään maastokautta edelsi kohtuu runsasluminen talvi ja lunta oli maassa pitkälle kevääseen. Liito-oravaselvityksiä päästiin aloittamaan etelärinteillä vasta maaliskuu lopussa ja pohjoisrinteillä vasta huhtikuun puolella. Pientä epävarmuutta saattaa liittyä siihen, että huhtikuussa tuli takatalvi ja maahan satoi runsaasti uutta lunta jo lähes sulaneen lumikerroksen päälle, jolloin vaarana on papanoiden huuhtoutuminen.

Keväällä 2023 selvitys laadittiin myös huhtikuussa johtuen myöhäisestä keväästä. Lunta oli reilusti maassa vielä huhtikuun alkupuolella. Myöhäisestä keväästä johtuen kasvillisuus ei selvitysalueella ollut vielä puhjennut puiden

tyville, eikä puissa ollut lehtiä ja maa oli osittain vielä jäässä, joten liito-oravan papanoiden ja mahdollisten pesien havainnointi oli vaivatonta. Selvitys ei sisällä merkittäviä epävarmuustekijöitä ja sen katsotaan sisältävän riittävät tiedot alueen asemakaavoituksen pohjaksi.

Kuva 2 Ennen vuotta 2022 tehtyt liito-oravahavainnot selvitysalueella ja sen läheisyydessä.

3. Tulokset

Keväällä 2022 selvitysalueelta ei löytynyt merkkejä liito-oravasta. Keväällä 2023 koulun kentän pohjoispuolelta sekä koulun itäpuoleisesta rinnemetsästä löytyi jonkin verran liito-oravan papanaa. Kentän pohjoispuoleiset havainnot tehtiin suojellusta jalopuumetsästä, kolmen puun tyveltä. Papanaa oli selvästi vähemmän kuin keväällä 2021, vain yhteensä viisi papanaa kolmen puun juurella. Kentän kaakkoispuolelta löytyi yhteensä noin 20 papanaa kahden haavan tyveltä. Jätös oli selkeästi tämän keväistä, mutta ei kovin tuoretta.

Tilkonmäenpuiston keskiosan metsät ovat liito-oravalle erittäin hyvin soveltuvia alueita. Metsä muodostuu järeistä kuusista, jossa seassa on runsaasti lehtipuustoa. Erityisesti koulun tontin eteläpuolelta löytyy runsaasti järeitä haapoja, joissa on paljon liito-oravalle soveltuvia tikan hakkaamia pesäkoloja. Metsäalueelta on erittäin tärkeä liito-oravan kulkuyhteys Rukkamäentien yli Peltolammin luonnonsuojelualueen liito-oravan elinympäristöille. Alueen itäosista lähtee myös kaksi tärkeää kulkuyhteyttä kohti Kuusamapuistoa, josta tehtiin liito-oravahavaintoja vuonna 2020 laaditun eliöstö- ja biotooppiselvityksen yhteydessä.

Koulun eteläpuoleiselta Tilkonmäenpuiston osalta on jouduttu kirjanpajan takia poistamaan runsaasti isoja, kuivia kuusia. Osa on poistettu vuoden 2022 puolella ja osa vuonna 2023. Tarvetta kuivien kuusien poistamiselle on metsässä edelleen. Tämän vuoksi keväällä 2023 arvioitiin, että Tilkonmäenpuiston eteläinen osa on enää liito-oravalle soveltuvaa metsää, ei hyvin soveltuvaa. Metsä on hyvin aukkoinen, siellä on edelleen runsaasti kuivia kuusia ja vaikka alueella on lehtipuita, niin pesäpuiksi soveltuvia haapoja alueella ei juuri ole.

Selvitysalueen länsikärki sijoittuu Metsäpuiston alueella, koulun luoteispuolelle. Tältä alueelta ei ole aiempia liito-oravahavaintoja, eikä niitä tehty myöskään keväällä 2022 tai keväällä 2023.

Kuva 3 Liito-oravalle hyvin soveltuvan metsän alue alkaa välittömästi koulun itäpuolelta.

Kuva 4 Koulun kentän pohjoispuolelle, kalliorinteen kainaloon sijoittuu suojeltu jalopuumetsikkö, josta tehtiin liito-oravan jätöshavainnot vuosina 2021 ja 2023.

Kuva 5. Tilkonmäenpuiston liito-oravalle hyvin soveltuvaa metsää sijoittuu aivan asutuksen tuntumaan Vaahterakujalla.

Koulun piha-alueelta löytyi keväällä 2023 kolme risupesää ja yksi luonnonkolo. Maasta käsin on vaikea tulkita, onko kyseessä oravan vai linnun risupesä. Risupesät ovat samoissa puissa kuin keväällä 2021. Pihan länsiosan haapaan oli ilmestynyt uusi luonnonkolo. Koulun piha-alue ei kuitenkaan ole liito-oravalle soveltuvaa elinympäristöä, sillä piha on hyvin aukeaa aluetta, jossa on vain muutamia puustutuksia. Istutukset muodostavat etäällä toisistaan olevia ryhmiä, joukossa koivua, kuusta ja lehtikuusta. Piha-alue ei tarjoa liito-oravalle riittävästi suojaa ja on hyvin epätodennäköistä, että laji käyttäisi aluetta nykytilanteessa edes kulkureittinään.

Kuva 6 Koulun piha-alueella ei ole liito-oravalle soveltuvaa biotooppia.

Liito-oravan kulkuyhteydet

Selvitysalueelta on kuusi mahdollista kulkuyhteyttä Rukkamäen Metsäpuistoon (nrot 1.-6.). Viisi pohjoisinta yhteyttä (nrot 1.-5.) ovat kaikki tällä hetkellä toimivia, joskin neljä niistä (nrot 1., 3.-5.) on yksittäisten puiden varassa olevia yhteyksiä. Kulkuyhteyksistä yhtä (nro 4.) lukuun ottamatta kaikki sijoittuvat asuinrakennusten tonttialueille, mikä tekee niiden säilymisestä epävarmaa. Yhteys numero 4. sijoittuu katualueelle. Rukkamäentien varressa, koulun tontin lounaisreunassa kulkeva yhteys (nro 7.) on tällä hetkellä hyvin heikko, koska kevyen liikenteen reitin vierellä ei koko matkalta kulje yhtenäinen puurivi, vaan aluetta halkovat välillä leveät, puista paljaat nurmikkoalueet.

4. Johtopäätökset ja suunnittelusuositukset

Selvitysalueen itäiset ja pohjoiset metsäalueet ovat edelleen keväällä 2023 liito-oravalle soveltuvia elinympäristöjä. Koulun kentän pohjoispuolelta, Rukkamäen jalopuumetsästä löytyi vähäisissä määrin liito-oravan papanaa keväällä 2023. Selvitysalueelta ei asemakaavaselvitysten yhteydessä vuosina 2021-2023 löytynyt liito-oravan pesintää, mutta sekä Tilkonmäenpuiston että Metsäpuiston liito-oravalle soveltuvat alueet ovat tärkeitä elinympäristökokonaisuuksia Peltolammin liito-oravaverkostossa.

Tarkemmat suunnittelusuositukset on kirjattu vuoden 2021 raporttiin (Liito-oravaselvitys asemakaava nro 8804 Peltolammin koulu 2021). Seuraavassa peilataan kaavatyön aikana laadittujen liito-oravaselvitysten tuloksia vuoden 2022 lopussa nähtävillä olleeseen kaavaluonnokseen.

Koulun tontti

Koulun tontin liito-oravalle erittäin hyvin soveltuvat alueet tulisi säilyttää ja alueen hoidossa varmistaa, että metsä kehittyy liito-oravalle suotuisana elinympäristönä myös jatkossa. Kaavaluonnoksessa alue on turvattu osoittamalla se sl-7 -merkinnällä eli liito-oravalle tärkeäksi ja säilytettäväksi alueeksi, jossa puustoa on hoidettava lajin elinoloit huomioon ottaen.

Rakentamisvaiheessa tulee erityistä huomiota kiinnittää rakennetun alueen ja metsäisen alueen reunavyöhykkeeseen, jonne sijoittuu runsaasti kolohaapoja. Näiden haapojen säilyminen tulee varmistaa myös rakentamisvaiheessa suojaamalla puut ja niiden juuristo väliaikaisella aidalla.

Koulun tontin lounaisreunassa kulkee kehitettävä liito-oravayhteys, joka yhdistää Tilkonmäenpuiston ja Peltolammin luonnonsuojelualueen elinympäristöt Metsäpuiston elinympäristöihin. Tämä yhteys on osoitettu kaavaluonnokseen alueen osaksi, jolle tulee istuttaa liito-oravan kulkureitiksi soveltuvaa puustoa (sl-13). Merkintä on hyvä, mutta jatkosuunnittelussa tulee huomioida kulkuyhteyden ja hulevesisuunnitelmassa samalle alueelle osoitetun tulvaniityn yhteensovittaminen kulkuyhteyden puulajistoa suunniteltaessa. Kulkuyhteyden leveydelle ei ole olemassa tiettyä leveysvaatimusta, vaan leveys määritellään tapauskohtaisesti. Tavoitteena tulisi olla useamman puun levyinen yhteys, jolloin yhden puun poistaminen ei vielä katkaise yhteyttä. Kulkuyhteyden leveydessä tulee huomioida olemassa oleva kevyen liikenteen reitti Rukkamäentien varressa sekä tutkia mahdollisuutta puuistutuksiin Rukkamäentien ja kevyen liikenteen reitin välisellä vyöhykkeellä. Minimisuositus kulkuyhteyspuun korkeudeksi on 10 metriä ja puiden istutusväli korkeintaan täysikasvuisen puun korkeuden verran. Kulkuväylien ylityksissä (tässä tapauksessa Rukkamäentie) tulisi huomioida, että yhteyden välinen aukko saisi olla korkeintaan 2-2,5 kertaa täysikasvuisten puiden levyinen. Koulun itäpuoleinen haavikko toimii hyvänä levähdyspaikkana pitkän kulkuyhteyden varrelle. Haavikko on kaavaluonnoksessa turvattu osoittamalla se sl-7 alueeksi eli säilytettäväksi ja hoidettavaksi liito-oravan elinolot huomioivalla tavalla.

Koulun itäpuoleinen rinnemetsä

Koulun itäpuolisesta metsiköstä löytyi keväällä 2023 isojen haapojen tyviltä jonkin verran papanaa. Metsä on erittäin hyvin liito-oravalla soveltuvaa ja sieltä on aikaisempia pesimähavaintoja, joten on todennäköistä, että metsä on tulevaisuudessa taas asutettu liito-oravan toimesta. Alue on turvattu osoittamalla se kaavaluonnoksessa sl-7 -alueeksi eli säilytettäväksi ja hoidettavaksi liito-oravaa suosivalla tavalla. Kirjanpainajatuhojen rajaaminen Tilkonmäenpuistossa on tärkeää, jotta liito-oravalle suojaa tuovia isoja kuusia olisi alueella vielä tulevaisuudessakin.

Kuva 7 Koulun eteläpuolelle sijoittuvalla Tilkonmäenpuiston osalla on jouduttu kaatamaan paljon kuivia kuusia kirjanpainajan takia. Metsän soveltuvuus liito-oravalle on heikentynyt.

Koulun eteläpuoleinen rinnemetsä

Kirjanpainajatuhojen seurauksena tämä metsäalue on muuttunut liito-oravalle erittäin hyvin soveltuvasta soveltuvaksi. Suositeltavaa olisi säilyttää metsä ja hoidossa varmistaa, että kaadettujen puiden tilalle istutettaisiin liito-oravalle soveltuvaa puustoa kuten esim. haapaa, koivua, leppää ja lehtikuusta. Haapojen istutuksella varmistettaisiin, että liito-oravalle olisi kehittymässä alueelle pesä- ja levähdyspaikkoja. Erityisesti tulee varmistaa, että liito-oravan kulkuyhteys säilyy hyvänä alueen läpi etelään kohti Peltolampi-Pärrinkosken elinympäristöjä. Tämä on kaavaluonnoksessa huomioitu osoittamalla Rukkamäentien varsi liito-oravan kulkuyhteysmetsäksi (sl-13) ja muu alue liito-oravalle tärkeäksi alueeksi (sl-7).

Koulun pohjoispuolinen metsäalue

Täältä liito-oravalle hyvin soveltuvalta alueelta on tehty asemakaavahankkeen aikana liito-oravan jätöshavaintoja vuosina 2021 ja 2023. Jätöksen vähäisestä määrästä päätellen alueella ei ole kumpanakaan vuonna ollut pesintää. Jalopuumetsikön alue voidaan kuitenkin tulkita levähdyspaikaksi, koska alueelta löytyi jätöstä pieneltä alueelta useamman puun tyveltä. Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat luonnonsuojelulain 49 § nojalla suojeltuja. Alue on kaavaluonnoksessa osoitettu liito-oravalle tärkeäksi ja säilytettäväksi alueeksi (sl-7). Alue olisi mahdollista osoittaa myös suojelluksi liito-oravan lisääntymis- ja levähdysalueeksi. Alueelle, osittain päällekkäin lisääntymis- ja levähdyspaikan kanssa, sijoittuu myös jalopuumetsikkö, joka on luonnonsuojelualue ja osoitettu tällaiseksi myös kaavaluonnoksessa. Jalopuumetsikön suojelelu turvaa osaltaan myös liito-oravan elinolosuhteita.

Kaava-alueen ulkopuolelle sijoittuvia kulkuyhteydetsiä tulisi hoitaa liito-oravalle soveltuvalta tavalla ja varmistaa niiden säilyminen puustoisina mahdollisissa alueelle kohdistuvissa tulevaisuudessa maankäyttöhankkeissa sekä erilaisissa rakentamis- ja huoltotoimenpiteissä.

LÄHTEET

Asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Peltolampi, koulun alueen muutos asumiseen. Asemakaava nro 8804. Tampereen kaupunki 26.11.2020, tark. 14.11.2022.

Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. Nieminen Marko, Ahola Aapo (toim.) Suomen ympäristö 1/2017.

Hanski, Ilpo K. Liito-orava, Biologia ja käyttäytyminen. Metsäkustannus 2016.

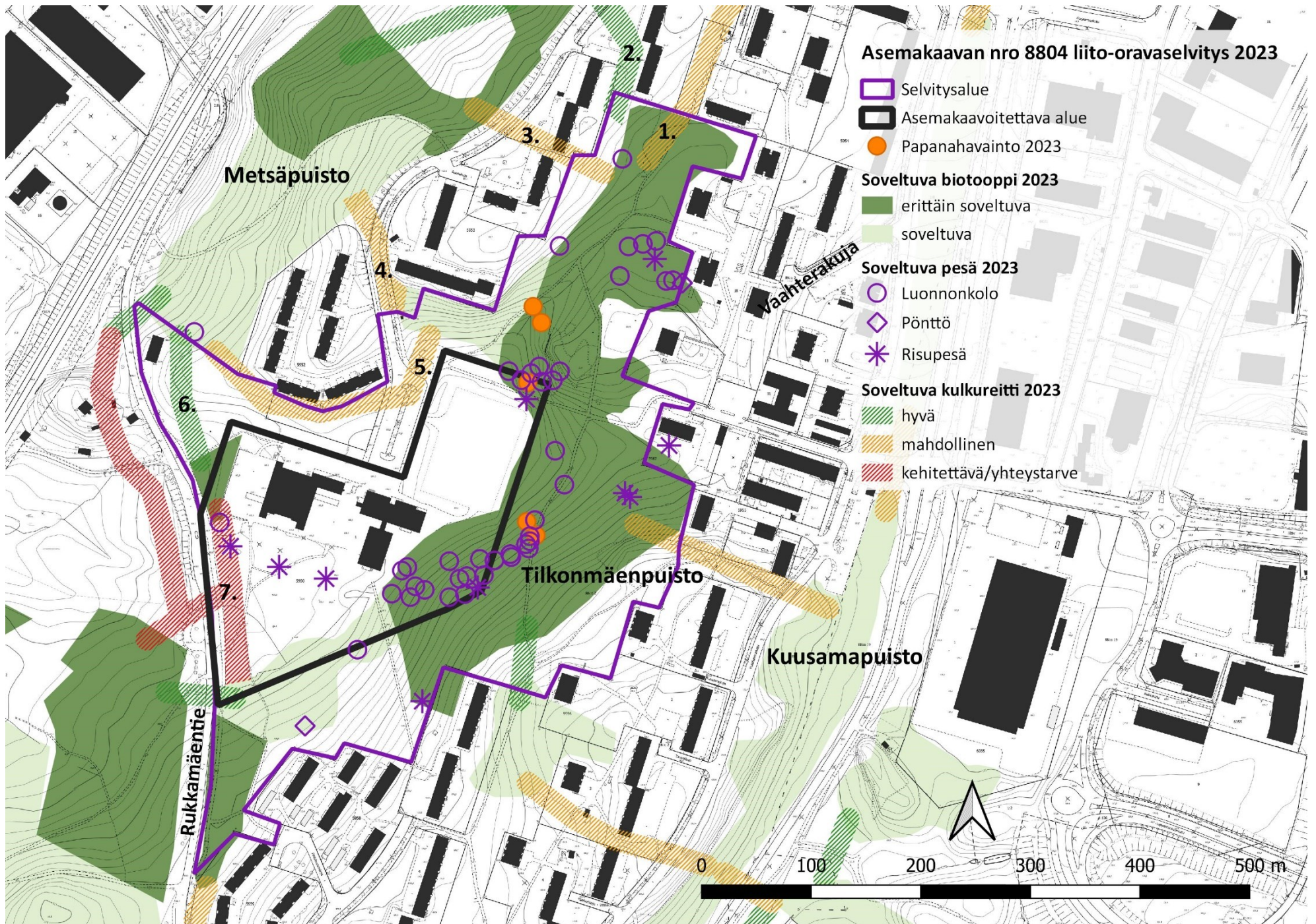
Liito-oravaselvitys asemakaava nro 8804 Peltolammin koulu. Saija Kouko, Tampereen kaupunki 2021.

Liito-oravaselvitys - Jalankulun ja pyöräilyn yhteyden parantaminen Rukkamäentiellä. Saija Kouko, Tampereen kaupunki 2022.

Liito-orava-LIFE, Liito-oravan huomioiminen kaupunkisuunnittelussa. Hyvien käytäntöjen opas. Liito-orava LIFE (LIFE17/nat/FI/000469), Espoon, Jyväskylän ja Kuopion kaupungit 2021.

Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47 / 2021. Katariina Mäkelä ja Päivi Salo.

Suomen lajien uhanalaisuus, Punainen kirja 2019. Hyvärinen Esko, Juslén Aino, Kempainen Eija, Uddström Annika, Liukko Ulla-Maija. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus 2019.

LIITE 1. Kartta liito-oravaselvityksen tuloksista